

MÙA THU - TÂM THỨC - THI NHÂN

Trần Ngọc Quỳnh

Kính thưa quý Bác
Kính thưa quý Anh, Chị
Kính thưa quý thân hữu .

Được chỉ định tìm đề tài thuyết trình cho buổi họp mặt tháng 11.2009 , tôi mãi băn khoăn, không biết phải chọn đề tài nào, nói những gì, trình bày ra sao ? Cho nên, nếu có mạo muội nói năng thiếu nhất quán thì cung xin được lãnh nhận sự chỉ giáo và tha thứ .

Bây giờ là mùa thu, mùa thu vừa chợt đến trong đêm . Chiều qua , khi bóng nắng xiêu vẹo trước sân nhà còn hừng hực những lửa nhu ngòi bên bếp rạ , thì sáng nay thức dậy sớm đã thấy hơi suong lạnh len lén trên da thịt , phất phơ trên những ngọn cỏ , tàng cây . Giọng hát cao vút, sắc nhu kim châm của Thái Thanh đang nức nở cho một tình khúc thu buồn , bỗng chìm thân trí tôi vào một vùng bóng tối mông lung khó tả, và lòng tôi thì bối rối , len lén chút ngậm ngùi chơi vơi , mang mác nhu cung đàn violoncelle bập bùng , hoang vắng ; mang cái cảm giác của một thoát thân đang bay cao trên một vùng trời bao la, mênh mông và thật nhiều xa lạ .

*Em ra đi mùa thu
Mùa thu không trở lại
Em ra đi mùa thu
Suong mờ giăng âm u
Em ra đi mùa thu
Mùa thu không còn nữa
Đếm lá úa mùa thu
Đo sâu ngập tim tôi
Ngày ... em ... đi ...
Mua roi roi nào nề
Qua vườn Luxemburg
Mua roi che phố mờ
Buồn này ai có hay .*

*Ngày ... chia ... ly ...
Nghe roi bao lá vàng
Ngập dòng nước sông Seine
Mua roi trên phím đàn
Chừng nào cho tôi quên
Em ra đi mùa thu
Mùa lá roi ngập ngừng
Lá úa khóc người đi
Suong mờ giăng lên mi
Em ra đi mùa thu
Mùa thu không còn nữa
Đếm lá úa sâu lên
Bao giờ cho tôi quên .*

Tự ngàn xưa, trải qua bao thế hệ , thi si cung nhu văn nhân đã chọn mùa thu để gửi gắm tâm tư , nhà to tầm để trả nợ văn chương , chữ nghĩa . Nếu mùa xuân là khởi thủy cho một chu kỳ hồi sinh của muôn loài sinh thú .Nếu mùa xuân là mùa của nắng vàng tươi lấp lánh trên những nụ non óng ả vừa nhú ra trong kẽ lá xanh, vui tươi , hân hoan nhu mới dậy thì .Nếu mùa xuân là một tỉnh giấc của giống hồ ly sau một cuộc miên du đằng đẵng suốt mùa đông âm u, lạnh lẽo . Nếu mùa xuân là mùa của đom bông kết trái , của những thưở yêu đương nồng nàn , và khi cỏ cây còn đang nhớn nho trong nắng ấm đầy ấp những mộng mơ , thì mùa hạ đã vội vã đến thay cho mùa xuân, hối thúc, thiêu đốt cả tinh cầu cho bề con bực bội ,ganh ghét . Rồi mùa hạ cũng phải hối hả ra đi nhu một đời thất sủng . Và bây giờ lại một mùa thu nữa qua tay .

*Một mùa thu trước, mỗi hoàng hôn
Nhật cánh hoa rơi chẳng thấy buồn
Nhuộm ánh nắng tà qua mái tóc
Tôi chờ người đến với yêu đương
Người ấy thường hay ngắm lạnh lùng
Dài đường xa vút bóng chiều phong
Và phương trời thăm mờ xa cát*

Tay vít giấy hoa trắng chạnh lòng

T.T.KH đã chọn mùa thu để gửi gắm cái tâm sự ngẩn ngơ, đau khổ của mình ; cái tâm sự ngổn ngang , nhưng nhớ, lo âu lẫn bàng hoàng mỗi mòn chờ mong người tình biệt tăm cá . Mùa thu là mùa của đất trời đã chọn để đầy ải nhân sinh. Bầu trời mùa thu lúc nào cũng bàng bạc nhu sữa đục , ủ ru , với những dải mây giăng im vắng, ngu ngơ, hồ hững như những dải khăn xô vắt ngang trên nắp áo quan gọi hồn cho người vắng mặt . Trời mùa thu cũng âm u như một cõi mơ hồ xa xăm , nhưng không nặng nề , không lạnh lẽo , không yêu quái như mùa đông ; nhưng chất chứa nét đáng nhẹ nhàng của một đời vụng dại, chất chứa nỗi lòng lê thê, vương vấn của một buổi từ ly nghẹn ngào mà không hẹn ngày về . Cái đáng nét hiu hắt của mùa thu thật nhẹ nhàng , chất chứa nhiều đắng cay đủ để cho một người con gái có thể bật khóc nức nở trong buổi chia tay lần đầu.; nhưng vẫn chưa đủ miệt mài để ngăn cản người con gái ấy vẫn mỗi mòn mong ngóng một cuộc tình vô vọng , nhưng rồi cũng phải đành lòng rẽ sang bên khác , ngoảnh mặt , quay lưng lại với cuộc tình xa xôi đắm đuối đang dần dần đi vào cõi tê dại, hôn mê . Không phải chỉ T.T.KH. chọn mùa thu để gửi trong gió cái nỗi niềm u uẩn, xót xa của riêng mình , mà chính hình ảnh của mùa thu với bầu trời thấp xuống thật gần , mây giăng hàng lo đang , hàng cây khô ngo ngẩn nhìn lá xa cành ... đã gây niềm xúc động, đã khơi dậy vết thương lòng đang rỉ máu trong tim , để từ đó, tự đáy lòng nằng phát ra tiếng thỏ não ruột. Nếu như người nông phu nhìn thấy trời thu , có lẽ trong lòng họ không cảm thấy xao xuyến , nhưng trong trí tưởng của họ sẽ vương vất một chút băn khoăn, lo lắng nếu như cái hơi suong thu lạnh sẽ làm thui chột những nhánh lúa non vừa mới trở đong con gái . Có lẽ họ cũng chỉ chút âu lo khi chưa thấy mây mưa thấp thoáng tụ lại ở chân trời , đổ nước xuống cho ruộng vườn tươi tốt . Cuộc đời người nông dân chỉ là một đời cần cù , mộc mạc, đơn sơ, không mang nặng những suy tư trầm mặc . Nhưng hình ảnh của mùa thu đối với thi nhân lại nhuốm một sắc thái khác biệt , điệu vội ., bởi vì khi đã trót mang cái nghiệp

Là thi si nghĩa là vui với gió

Thì cũng đồng nghĩa với

Mo theo trăng và vo vẩn cùng mây

Thế Lữ đã định nghĩa thế nào là một người có tâm hồn thơ . Người yêu thơ và người làm thơ có một mảnh hồn thật đa cảm và đa tình . Chỉ một bóng trăng trôi, chỉ một con gió nhẹ , hay chỉ một cánh lá rơicũng đủ gây những nỗi xúc động lớn lao trong tâm hồn thi nhân . Những xúc động , những xúc cảm ấy , tùy theo thời gian, không gian , tùy theo từng tâm sự riêng lẻ , sẽ thể hiện những xao xuyến , những bồi hồi , những tu lự khác nhau. Chẳng thế mà trong Thu điếu , cụ Nguyễn Khuyến đã chọn mùa thu , và chỉ mùa thu thôi để trầm tư gửi gắm những trăn trở của mình khi mà những hoài mộng khanh tướng , trung quân bị thất sủng

*Ao thu lạnh lẽo nước trong veo
Một chiếc thuyền câu bé tẻo tẻo
Sóng biếc theo làn hơi gợn tí
Lá vàng trước gió khẽ đưa vèo*

Và mùa thu ấy đã chuyên chở đầy ắp những muộn phiền, chán nản trong tâm tư của cụ . Cụ đã ngồi lẻ loi, lẳng lẽ, cô đơn , rọi mình soi bóng nước mặt ao hồ hững , lặng như tờ mà ngậm ngùi cho thân phận của chính mình

*Từng mây lơ lửng trời xanh ngắt
Chỉ có mình ta riêng với ta*

Ngay như Tản Đà , một thi khách ăn chơi khét tiếng lúc nào cũng bầu rượu ngao du sơn thủy , cũng không thoát khỏi những ràng buộc, di lụy với mùa thu

*Trận gió thu phong rụng lá vàng
Lá rơi hàng xóm lá bay sang
Vàng bay mấy lá năm già nữa
Hồ hững ai xui thiếp phụ chàng*

*Trận gió thu phong rụng lá hồng
Lá bay tường bắc lá sang đông
Hồng bay mấy lá năm hồ hết
Tho thân cùng ai vẫn đứng không*

Không chỉ là những cá biệt của thế hệ “ cái học nhà nho đa hồng rồi . Mười người theo học chín người thôi “
Mà ngay cả những thế hệ thừa kế , những thế hệ đang dần dần xa lạ hay đa đoạn tuyệt với mực tàu giấy bán , thì mùa thu cũng vẫn là những gắn bó ,quần quít không rời bỏ được , nhất là với những tao nhân, mặc khách đa thực sự mang nhiều nợ nần , ân ái với thi văn. Ta hãy nghe Lưu Trọng Lư tựa cửa trong cảnh đời thu sang

*Rặng liễu đìu hiu chịu đứng tang
Tóc buồn buông xuống lệ ngàn hàng
Đây mùa thu tới, mùa thu tới
Với áo mo phai dệt lá vàng*

Đề rồi

*Mây vẫn từng không chim bay đi
Khí trời u uất hận chia ly
Ít nhiều thiếu nữ buồn không nói
Tựa cửa nhìn xa nghi ngại gì*

Trong bài thơ “Khi thu rụng lá “ Lưu thi sĩ cũng chỉ tìm thấy những giao động băng hoại gặm nhấm lòng mình khi mùa thu chợt đến

*Em có bao giờ nói với anh
Những câu tình tứ thuở ngày xanh
Khi thu lá rụng bên hè vắng
Tiếng sáo ngân nga vắng trước màn*

Và rồi những trách móc nhẹ nhàng ấy sẽ tàn theo thu ; để khi đông sang thì chỉ còn lại những bề bàng , tê tái

*Mùa đông đến đón ở ven sông
Vội vã cô em đi lấy chồng
Em có nhớ chăng ngày thu vắng
Tình anh lưu luyến một bên lòng*

Vậy ra, mùa thu là mùa của sầu muộn, của chia ly, của tình buồn . Trong cõi nhân sinh , tình đến thì tình vui mà khi tình đi thì tình sầu . Tình tươi mát theo mùa xuân , nóng cháy theo mùa hạ , và buồn bã chia tay theo mùa thu , để rồi chết theo mùa đông . Những hình ảnh bàng bạc, phất phơ con mưa bụi trong một buổi chiều thu dễ khiến cho tâm hồn thi nhân chùng xuống ; chùng xuống thật sâu, sâu thẳm trong những vung lầy của tình yêu , của cuộc sống; để từ đó vẫn vo trong bóng chiều tà mà suy tu mông lung ý nghĩa cuộc đời theo cái nắng nhạt vương vãi ngoài khung cửa . Trong cái ý niệm mơ hồ ấy , Xuân Diệu đã tìm thấy những uẩn khúc cuộc đời giữa hu với thực, giữa hiện tại với chiêm bao

*Chiều đầu thu ôi hương hoàng lan
Ngạt ngào ngào trộn cả không gian
Mới còn nắng gắt hôm qua thế
Mà bỗng trên trời mây nhẹ tan
Chua tàn cuối hạ đa sang thu
Ngây ngất hôm nay một ánh mờ*

*Mai hắt lại về trong nắng hạ
Ô hay bàng bạc thực cùng mơ*

*Chỉ biết di lãng hoa đa thom
Cánh vàng hương lại chín vàng hon
Cây cao lá thâm đung đưa nhánh
Nhịp điệu mùa thu ngàn vạn năm*

Đồng điệu với Xuân Diệu , Nguyễn Bính cũng tìm thấy những tuong quan giữa thu và người

*Thu đi trên những cây bàng
Chỉ còn hai chiếc lá vàng mà thôi
Hôm qua đa rụng một rôi
Lá theo gió cuốn ra ngoài sơn thôn
Hôm nay lá thấy tôi buồn
Lìa cành theo gió lá luôn qua song
Hai tay ôm lá vào lòng
Than ôi chiếc lá cuối cùng là đây
Quạnh hiu như tấm thân này
Lại âm thầm sống những ngày gió mưa*

Và Huy Cận cũng không thoát khỏi những u u tu , những khắc khoải như Nguyễn Bính

*Bỗng dung buồn bã không gian
Mây bay lung thấp giăng màn âm u
Nai cao gót lẩn trong mù
Xuống rừng nẻo thuộc nhìn thu mới về
Sắc trời trôi nhạt dưới khe
Chim đi , lá rụng, càng nghe lạnh lùng
Sầu thu lên vút song song
Vội cây hiu quạnh , vội lòng quạnh hiu
Non xanh ngậy cả buồn chiều
Nhân gian e cung tiêu điều dưới kia*

Ta hãy nghe Hồ Dzếnh thổ lộ nỗi lòng khi thu đến

*Suốt trời hôm ấy thê lương quá
Tóc liễu bờm xom, sóng võ hồ
Mây rối trên trời, cây rối lá
Giuồng cô xuân nữ gói chẵn xô
Đây là tất cả một mùa thơ
Tất cả lều tranh , cả khói mờ
Cả gió may đưa buồn lãng động
Cả lòng tôi với cả lòng cô
Có một nghìn cây ru rượi buồn
Một nghìn sông rét , vạn hoàng hôn
Dăm thân thiếu nữ gầy nhu trúc
Đứng chịu tang trời đổ bóng đôn
Thu xa bằng gió bằng mây
Không gian thờ nhẹ , buồn vầy chìm chìm*

*Lòng không ai cảm mà im
Không dung bổng nhớ , không tìm bổng mong
Nơi tôi còn ít lá lòng
Chiều nay roi nốt vào trong lá rừng*

Hàn mặc Tử , với thân xác bệnh hoạn đã cố gắng đi tìm cái viễn ảnh của đời mình qua những trầm tích ảo ảnh
mo hồ , nhạt nhòa , nhưng trong một khoảng khắc bất chợt , người thi sĩ tài hoa nhưng yếu mệnh ấy đã nhìn thấy
hình hài mình ẩn hiện trong một ngày “Thu buồn “

*Áp úng không ra được nửa lời
Tình thu bi thiết lắm thu ơi
Vội vàng cánh nhạn bay đi trót
Hiu hắt hơi may thoảng lại rồi
Nằm gặng đã không thành mộng được
Ngâm tràn cho đỡ lúc buồn thôi
Ngàn trùng bóng liễu trông xanh ngắt
Cánh sắp về đông mắt đã voi*

Cung từ mùa thu và qua mùa thu , Đinh Hùng đã mộng thấy bóng dáng người con gái kiều sa, lụa là đã cùng
với thi sĩ “ vớt cánh rong vàng bên suối “ ; một bóng hình vừa huyền thoại, mo hồ , vừa xót xa, ngỡ ngàng qua
bài thơ Thủy mặc

*Quạnh hiu cung chẳng cô đơn
Người đi trong bóng linh hồn rùng rợn sâu
Mệnh mang tiếng vượn gọi sầu
Giật mình hoa rụng trắng mầu tóc bay
Non xa thương bóng ngựa gầy
Suong gieo vạt áo thom đây mùi hương
Ngập ngừng thu bước trên đường
Nhớ đôi con mắt viễn phương hẹn hò*

Phạm thiên Thu cũng đã đành lòng chấp nhận những bề bàng, thua thiệt khi bốn mùa của đất trời thay đổi ,
ngậm ngùi than thở

*Ngày xưa em chửa theo chồng
Mùa xuân em mặc áo hồng đào rơi
Mùa thu áo biếc da trời
Sang đông em lại đổi đời áo hoa*

Ngay cả những thời gian cận đại , thật gần gũi với chúng ta, những thi sĩ nổi tiếng trên diễn đàn văn học
như Nguyên Sa , Mai Thảo, Tô Thùy Yên ...cũng vẫn không thể hờ hững với mùa thu . Cái mùa lá rụng, mây
giăng ấy như có một mãnh lực huyền thoại yêu tinh để làm mê hoặc lòng người . Cũng chính mùa thu , mùa thu
ấy đã nhen nhúm đem đến cho Nguyên Sa sống lại với một tình yêu cu xa xưa , đầy ấp những dấu yêu mộng
tuông, khơi động lại những nhớ nhung cuồng dại của một thời say đắm

*Anh vẫn nhớ em ngồi đây tóc ngắn
Mà mùa thu dài lắm ở chung quanh
Linh hồn anh vội vã về chân dung
Bay vội vã vào trong hồn mở cửa*

Em ở đâu hồi mùa thu tóc ngắn

*Giữ hộ anh màu áo lụa Hà đông
Anh vẫn yêu màu áo ấy vô cùng
Giữ hộ anh bài thơ tình lụa trắng*

Những chân lý cuộc đời , những nhân sinh quan của vu trụ , những hoi thờ , những nhịp tim , những giao cảm với đất trời, những hoang tưởng, những xôn xao, bồn chồn, trông ngóng một tình yêu suong khói , đam mê , ... mà các thi nhân đã viết ra trên giấy hình nhu chỉ tìm thấy được gói ghém , chất chứa trong mùa thu lá rụng . Quay quắt với cuộc đời , nổi trôi theo những thăng trầm của năm tháng; và nếu nhu nhắm mắt lại mo màng trong tiết thu nhẹ , pha một chút se lạnh hoi suong , may ra chúng ta nhận chân được những di luy của nhân gian . Và khi gio tay cố níu lấy mặt trời , thì cung là lúc chúng ta đành cúi đầu chấp nhận cái tuong quan giữa hiện hữu và hu không mà Thượng đế đã đặt sẵn cho con người ngay từ thuở phôi thai nhu Mai Thảo đã trần trở :

*Thế giới có triệu điều không hiểu
Càng hiểu không ra lúc cuối đời
Chẳng sao khi đã nằm trong đất
Độc ở sao trời sẽ hiểu thôi*

Và khi nhận ra rằng mỗi người trong chúng ta đã được định mệnh an bài ngay từ thuở được khai sinh làm người từ một hạt bụi hóa thân, có lẽ những người yêu thơ , những người có một tâm hồn mang nhiều xúc cảm sẽ cảm thấy yên ôn hơn, bớt băn khoăn hơn, bớt xôn xao hơn khi mỗi độ thu về hay thu đi , bởi vì chúng ta đã nhìn thấy rõ nét chân dung , rõ nét hình tượng của chính mình mà Mai Thảo đã nói thay cho chúng ta

*Ta thấy hình ta những miếu đền
Tượng thờ nghìn bệ những công viên
Sao không khói với hương sùng kính
Đều ngát thom từ huyết lãng quên*

*Ta thấy nhân gian bỗng khóc oà
Nhìn hình ta khuất bóng ta xa
Sao không huyết lệ trong trời đất
Là phát sinh từ huyết lệ ta*

Và cung nhu chúng ta , Mai Thảo cung khắc khoải , đau thương , tê dại

*Chợt đâu rụng tiếng phai tàn
Roi ngưng nửa dáng nắng vàng trôi qua
Linh hồn thiếp giữa triều hoa
Bóng hình thôi đã nhạt nhoà quanh thân*

Nhưng những khắc khoải, đau thương , tê dại ấy đã trở nên bông bênh, thanh thoát .Và cả tôi nữa , cung đã từng ngụp lặn trong những vung lầy nhân gian ; cung đã từng ngụp lặn trong băng hoại trầm tích lâu đời của một thời biết yêu, biết đợi ,; biết chờ , biết xót xa, biết hờn dỗi ... nhưng cuối cùng khi mà thần trí đã chớm lún sâu vào đất, thì cung là lúc nhận ra rằng nhân sinh chẳng khác chi một bóng tình nhân xa xôi , mờ ảo . Bóng tình nhân ấy chính là người

*Em đã đến đem theo đời ảo vọng
Lối mòn nào gậm nhấm cả chờ mong
Dáng xa xưa ru ngủ dẫu yêu nào
Đem mê muội em nuôi đời mộng mị
Em đã đến mang theo nhiều dung dị
Ru hồn người quên giấc ngủ xanh xao*

*Dấu yêu xưa đem nghe mộng thì thào
Nghe nhưc nhối nhu sinh lâm thế kỷ
Ta chợt thức và suong khuya lành lạnh
Gọi tên người sao chẳng thấy âm vang
Rồi mắt môi thuở hồng hoang vụng dại
Ta nghe chừng sinh thú gọi thu sang*

Kính thưa quý Bác
Kính thưa quý Anh, Chị
Kính thưa quý thân hữu

Mùa thu là món quà trân quý Thượng đế dành tặng cho thi nhân noi trần thế . Quà tặng ấy là một giao hòa tuyệt vời , nhẹ nhàng, êm ái , nhiều quyến rũ nhưng cũng đầy những thương vay, chung thân ,nhọc nhằn . Thôi thì cung cứ để thân phận mình nổi trôi theo ngày tháng đông đưa , yêu nắng mới và vui với gió , để tận hưởng những nổi ngậy ngất khi nghe tiếng lá thu khô xào xạc dưới chân chim và để cho thân thiếp ngủ vùi trên tay trong một chiều thu nhạt

*Em không nghe mùa thu
Dưới trăng mờ thỏn thức
Em không nghe rạo rức
Hình ảnh kẻ chinh phu
Trong lòng người cô phụ
Em không nghe rùng thu
Lá thu kêu xào xạc
Con nai vàng ngo ngác
Đạp trên lá vàng khô*

Xin chân thành cảm ơn quý vị .

California , 08 - 11 - 2009
Thuyết trình : Trần Ngọc Quỳnh

